

Barokní architektura proměnila krajinu v Čechách způsobem, který je dodnes fascinující. Výtvarně působivé stavby dominují městům i vesnicím a činí z nich komponované obrazy. Cesty a osy rytmezují samotnou krajinu a dávají jí vnitřní řád, který na mnoha místech prosvítá i přes nánosy moderních dob. Jedním z nejpůsobivějších příkladů této symbiózy architektury a krajiny je Broumovsko. Oblast tak trochu na okraji, a přesto pevně propojená s Prahou, která byla jedním z klíčových epicenter evropského barokního výtvarného experimentu.

Pupeční šňůrou tohoto spojení je břevnovsko-broumovský klášter, jehož opat pověřil výtvarnou proměnou broumovské krajiny nejprve Kryštofa a posléze jeho syna Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Oba tvůrci patřili mezi nejlepší architekty své doby. Kryštof Dientzenhofer (1655-1722) vstoupil do dějin evropské barokní architektury tím, že na samém počátku 18. století postavil řadu dynamických staveb, které rozvíjejí avantgardní myšlenky italského architekta Guarina Guariniho. Patří mezi ně kaple Narození Páně ve Smiřicích, kostel sv. Josefa v Obořišti, chrám sv. Mikuláše na Malé Straně či klášterní kostel sv. Markéty v Břevnově, postavený právě na objednávku břevnovsko-broumovského opata Otmara Zinkeho. Kryštofův syn Kilián Ignác (1689-1751) se pak stal nejvýznamnějším tvůrcem architektury druhé čtvrtiny 18. století, který svými monumentálními stavbami vytvořil působivé finále barokního architektonického dobrodružství v Čechách.

Soubor broumovských kostelů, postavený postupně v letech 1719-1730, je pozoruhodným autentickým svědectvím všech těchto výtvarných zápasů. Přestože se jedná o venkovské stavby, jejich architektura je pozoruhodná. Snad pod vlivem jedinečných dynamických tvarů břevnovského kostela přistoupil opat Zinke na to, že zde namísto běžných venkovských staveb vznikl jedinečný soubor, který historik umění Mojmír Horyna nazval „trojrozměrným skicářem“ – tedy místem, kde si oba tvůrci mohli ve zvláštním „privatissimu“ nerušeně promýšlet své architektonické ideje. Oválné půdorysy kostelů ve Verněřovicích či Otovicích odrážejí nápady, které ve svých raných stavbách promýšlel Kryštof Dientzenhofer. Dynamické půdorysy kostelů v Heřmánkovicích, Vižnově či Šonově jsou naopak součástí experimentů mladého Kiliána Ignáce, který si zde prověřoval motivy, jež pak použil na svých dalších stavbách.

Působivost broumovských kostelů je nesporná. Sepjetí architektury a krajiny je zde stejné, jak bylo na počátku 18. století. Strohá jednoduchost forem jakoby ještě podtrhla odvahu výtvarného experimentu, který k nám jako dialog a výzva promlouvá i po třech staletích. Byla by rozhodně škoda je oslyšet.

Richard Biegel, historik umění